

Doorgeschoten differentiatie in het onderwijsstelsel (Advies Onderwijsraad)... of juist een basis voor vraaggestuurd onderwijs?

Een beschouwing met enige voorstellen - deel 1

- Ons onderwijsstelsel op zich
  - Opmerkelijke zaken in ons huidige stelsel
  - Commissie instellen voor gebruik van leerlijnen
  - Masters in hbo en wo: samenwerking gewenst
- Havo en doorgang naar de Ad-opleiding (voorstel pilot)

➤ Inleiding

Allereerst wensen we u een goed, gezond, succesvol en gelukkig 2019 toe. Ongetwijfeld staat ons en alle anderen weer veel dynamiek te wachten, kijkend naar de rol die onderwijs en scholing bij mensen kunnen en moeten spelen. Het gaat om iemands individuele rol binnen de economie een plek te geven in de leefruimte die we maatschappij noemen. Instellingen krijgen te maken met nieuwe doelgroepen. Het betreft degenen die binnen het 'levenlang ontwikkelen' onderzoeken wat de beste opties zijn om een volgende stap te zetten binnen een loopbaan, in loondienst, als zzp'er of in een constructie waarin flexibiliteit qua werkzaamheden cruciaal is. Als het kan – want niet elke situatie biedt die kans – moet worden bekeken wat nodig is om in de running te blijven en op welke wijze het volgen van scholing, training en formeel onderwijs daaraan een 'boost' te geven.

Interessant is dat eind vorig jaar de Onderwijsraad een rapport uitbracht over ons onderwijsstelsel, daarin een aantal interessante conclusies trok en vervolgens een mooi rijtje met aanbevelingen naar buiten bracht. De titel van het rapport is 'Doorgeschoten differentiatie in het onderwijsstelsel'. Dat wijst op een wat negatief-kritische insteek, en dat is jammer. Want nu lijkt het of we in ons land een te complex stelsel hebben, met teveel schoolsoorten.

Bedoeld wordt echter dat we ons in de loop der jaren steeds meer zijn gaan focussen op de sectoren zelf. Er is sprake geweest van een sterke verwaarlozing van de verbindingen daartussen om adequaat op doorlopende leerlijnen te kunnen inspelen en te reageren.

Jongeren blijven dan (te) lang in een leerlijn hangen, om niet optimaal voorbereid aan een baan te beginnen. Ouderen kunnen niet flexibel genoeg 'heen en weer springen' tussen vormen van scholing waarbij er als het ware wordt 'gestapeld' om een volgend niveau te bereiken.

In de annex van dit nummer geven we de complete tekst van het persbericht. We willen de aanbevelingen ('vertrekpunten') die worden gedaan, gebruiken voor een eigen reflectie op het stelsel, maar houden daarbij dus de volgende zaken uit dit persbericht in het achterhoofd:

De knelpunten vragen om een aantal aanpassingen in het onderwijsstelsel. Om richting te geven aan de gedachtevorming en discussie over noodzakelijke herzieningen, heeft de raad vijf 'vertrekpunten' geformuleerd: (1) verminder differentiatie waar nuttig en mogelijk; (2) verbind schoolsoorten en opleidingen; (3) stimuleer beroepsgericht onderwijs op het havo en vwo; (4) verminder en verbeter selectie; en (5) geef permanente educatie een structurele plek in het onderwijsstelsel.

➤ **Ons onderwijsstelsel**

We gaan het hebben over ons onderwijssysteem en het stelsel dat eronder ligt. De vraag is dan of Nederland een (te) ingewikkeld stelsel kent, onder meer voor het hoger onderwijs. Op zichzelf niet. Kijk maar eens naar andere landen. Die gaan vaak volledig uit van te benoemen doelgroepen en passen het systeem aan de mogelijkheden die er zijn voor die mensen om te studeren dan wel aan de zinvolle routes binnen het onderwijsgebied. Zo kent men in veel landen aparte hogescholen voor lerarenopleidingen. Deze kunnen lang, kort, duaal of in twee stukken te doen zijn, ook aangepast aan de vooropleiding, met schakeldelen - noem maar op. Op die wijze kunnen die instellingen zich gemotiveerd 'onttrekken' aan bepaalde algemene regels die zijn opgesteld voor het gehele hoger onderwijs en alleen maar remmend werken op het bedienen van die doelgroep. Uiteraard mag er geen sprake zijn van verlies van kwaliteit en niveau, maar daarvoor zijn (in het hoger onderwijs) voldoende instrumenten en mechanismen.

Scharnieren in het systeem

Het is verder altijd een kwestie van accepteren dat elk 'scharnier' in het systeem betekent dat je als studerende bij het bereiken ervan twee kanten op kunt. Een daarvan is vaak het gaan werken met het diploma op zak. De andere is doorgaan naar een volgend niveau. Dat kan verticaal zijn (binnen dezelfde sector) maar ook schuin horizontaal (naar een andere sector). De kunst lijkt te zijn om beide opties zo lang mogelijk open te houden en beide voortzettingen zo optimaal mogelijk te kunnen voorbereiden. Als dat niet lukt, zal men toch dienen te accepteren dat er op een bepaald punt, voorafgaande aan het behalen van het diploma, een kruispunt is waarbij uit verschillende voortzettingen moet worden gekozen om niet ergens in 'de kloof' tussen sectoren terecht te komen. Waar die 'splitsing' zich bevindt, is niet altijd standaard vast te stellen. Als sectoren met elkaar samenwerken en over en weer elkaar laten weten wat er voortdurend verandert in de programma's en in de eisen die aan cruciale opleidingszaken worden gesteld, weet men in ieder geval wat realistisch is bij het vaststellen van de beste doorlopende leerroute.

Samenwerking rond scharnieren

De Onderwijsraad geeft, als het zo mag worden gelezen, een signaal af over die samenwerking, het zoeken naar die scharnieren en splitsingen en om sectoren over en weer de kans te geven om zowel een goede start in de voorbereiding als een effectieve opvang in de vervolgopleiding in te 'bakken'. Er hoeft dus niet per se gesleuteld te worden aan het stelsel op zich, met drie leerlijnen in het segment 'voortgezet onderwijs' en twee in het hoger onderwijs.

Volwassenenonderwijs: bekostigd en privaat mixen

De oproep in de richting van 'permanente educatie' is prima, maar dat zou onder meer inhouden dat de overheid het initiatief moet nemen om de bekostigde en de private markt binnen bepaalde kaders meer te laten samenwerken resp. meer van elkaars mogelijkheden te geven.

➤ **Voorbeelden van 'opmerkelijke zaken' in ons stelsel**

Je kunt van alles menen over het Nederlandse systeem, in goede zin en ook vanuit een kritische invalshoek. Elk land zal van zichzelf zeggen dat het stelsel historisch is bepaald, met soms ministers aan het roer die het aandurften een duidelijke verandering door te voeren, los van de echt grote aanpassingen. Dat is iets dat we de komende jaren in Nederland niet zullen gaan meemaken, met alle angst voor aanpassingen en de gevolgen voor diverse sectoren.

Dat kan mede een reden zijn om niet iets substantieels om te gooien, als overheid. De invoering van de Associate degree kwam er niet omdat de overheid of de onderwijskoepels een dergelijke graad wilden hebben, maar omdat 'de werkvloer' daarvoor het initiatief nam.

Maar de altijd aanwezige en natuurlijke groei van een stelsel is niet altijd een goede reden om niets te doen, om niet een antwoord te vinden op de dynamische vraag naar onderwijs en scholing als gevolg van veranderingen in de doelgroepen, binnen de maatschappij, de economie en het werkveld. Hierbij een aantal zaken waarop je best het predicaat 'opmerkelijk' mag plakken – al zal de gradatie van elke zaak voor iedereen persoonlijk op een andere wijze uitvallen...

➤ **Exact 240 punten per hbo-bachelor**

Elke hbo-bachelor omvat 240 punten, dus nominaal exact 4 jaren en is daarmee het keurslijf waarin de vereiste competenties dienen te worden geperst. Deze situatie bestaat al heel veel jaren: het hbo duurt vier jaar. Maar de ratio erachter is nooit meer ter discussie gesteld, ook niet echt bij de invoering van het BaMa-systeem.

➤ **Beroepen en opleidingen: 1-op-1 of juist niet**

De vraag is dus of alle beroepen waarvoor een hbo'er in aanmerking komt, zich laten vertalen naar een programma dat door de jaren heen wonderbaarlijk genoeg in 4 jaren is vorm te geven. Mocht daaraan worden getwijfeld, dan kan het zo zijn dat er te weinig aan competenties is in onder te brengen – en dan moet elke afgestudeerde rekening houden met 'verder studeren' d.w.z. het in combinatie met het werk niet-formele scholing gaan volgen. Maar het kan ook zijn dat voor het verwerven van de vereiste competenties met minder studiepunten kan worden volstaan – en dat het programma wordt 'opgevuld' met zaken die je afgestudeerde niet (of nooit meer) gebruikt. Daarbij kan het ook zijn dat de opleiding wordt gecombineerd met allerlei algemene hbo-zaken, onderzoek en praktische zaken (werken, stage...).

Kijkt de NVAO wel eens of het gehele programma in dienst staat van het profiel van het beroepsdeel van de arbeidsmarkt of dat het ook met minder kan? Heeft men wel eens onderzocht of er opleidingen zijn waarbij afgestudeerden stelselmatig relevante, aanvullende scholing moeten volgen? Of gaat het gewoon bij een programma om de 'gemiddelde student' of is het een kwestie van dat de overheid zegt: 'Mooi systeem, hierbij heb je geld in het hbo voor zoveel nominale jaren – en daar moet je het als instelling mee doen...'?

➤ **Academische minor in de hbo-bachelor**

Er is nog nooit een concrete discussie gevoerd over het inbedden van een 'academische minor' in een hbo-bachelor, om daarmee te kunnen doorstromen naar een wo-master. Het betekent dat zo'n student die vervolgens toch met het diploma gaat werken, een arbeidsmarktrelevant programma van 210 punten heeft gevolgd. De vraag kan worden gesteld dit de juiste afgestudeerden oplevert voor de arbeidsmarkt.

➤ **Van havo naar wo-bachelor**

Tot voor kort konden havisten via het (propedeuse)diploma van het eerste jaar van het hbo doorgaan met een wo-bachelor. Dat kan in principe nog steeds, maar het is aan de ontvangende universiteit hoe daarmee om te gaan. De 'reguliere' (om)weg is het doen van het vwo met een havo-diploma, via een tweejarig programma.

De vraag is waarom er geen routes zijn te ontwikkelen naar wo-bachelors, aansluitend op havo-profielen, wetende om welke opleiding het gaat. Dat kan leiden tot een schakeljaar om de brug te slaan tussen het havo-profiel en die wo-bachelor. Goede havisten kunnen mogelijk al een deel ervan doen binnen het profiel, of eraan. Uiteraard is die route niet voor iedereen geschikt, maar het geheel kan door een universiteit worden ingericht, samen met de omliggende havoscholen.

➤ **Volwassenen: onderwijs en focus op formele opleidingen**

Het onderwijs aan volwassenen is door de overheid in praktische zin opgehangen aan volledige, formele opleidingen. Het is simpelweg zo dat als iemand uit het formele onderwijssysteem stapt (of valt), de scholing die daarna buiten dat systeem wordt gevolgd, aan de markt van het private onderwijs wordt overgelaten. Pas als hij of zij zich weer inschrijft voor een formele opleiding, wordt gekeken of dat in financieel-technische zin onder de reguliere voorwaarden kan gebeuren, en welke constructie mogelijk en haalbaar is.

Het opmerkelijke is dat 'iedereen' wel weet dat als er vanuit een werksituatie aan scholing wordt gedaan, het vooral gaat – zeker in het licht van de huidige werkvelddynamiek en de vereiste competenties – om kortlopende, gerichte en maatwerk-vormgegeven trajecten. De insteek van de overheid dient derhalve, als zij dit tot haar taak rekent, uit te gaan vanuit die behoefte. Toch wordt er in de wet- en regelgeving, ook na recente aanpassingen en aanzetten voor flexibilisering puur uitgegaan van formele, gehele en op een diploma gerichte opleidingen.

Dat betekent onder andere dat elke formele inschrijving bij een hogeschool inhoudt dat het te volgen programma op de nominale tijd moet zijn gebaseerd, met de focus op het diploma – ook als het gaat om de nu lopende experimenten. Het werven voor een inschrijving waarbij (zonder vrijstellingen) er minder dan 60 punten per jaar te behalen zijn, is wettelijk verboden. Als het volwassenenonderwijs ook via de bekostigde opleidingen een push moet gaan krijgen, dient het mogelijk te worden om andere leerpaden te bewandelen. Dat moet kunnen via het kunnen doen van delen van opleidingen, meer verspreid in de tijd en met inzet van werkvormen die passen bij het werkritme binnen bepaalde beroepen en in dynamische werkveldsectoren.

Mogelijk dat het formele gebruik van het NLQF, het raamwerk voor het Nederlandse onderwijsstelsel, vanaf 2020 kan gaan helpen. Door in het beleid voor het 'levenlang ontwikkelen' uit te gaan van alleen de kwalificaties die aan het NLQF zijn gelinkt, kan een kader voor zaken zoals hierboven genoemd zonder meer goed in elkaar worden gestoken. We komen er in volgende nummers zeker op terug.

➤ **Duaal: veel te weinig ontwikkeld**

We kennen in ons land binnen het hbo drie varianten: voltijd, deeltijd en duaal, als volwaardige werkvormen. Toch is het verbazingwekkend hoe relatief klein het aantal duale studenten nog steeds is, ondanks de mogelijkheid om werken en studeren in elkaar te laten overvloeien en delen van opleidingen op de werkvloer te doen (ook onderwijs).

Het is echter zo dat er nog steeds geen gericht beleid is om het duale onderwijs beter op de kaart te zetten, samen met de werkgeversorganisaties, de branches en – niet te vergeten – de beroepsverenigingen en daaraan gekoppelde netwerken.

Het lijkt er op dat varianten als duaal en deeltijd gebaat zijn bij flexibilisering, ook als het erom gaat delen ervan verspreid over langere periode te doen. Maar het is jammer dat vervolgens de overheid ervoor kiest om dit soort flexibilisering aan de private markt over te laten en 'geen polonaise' aan haar lijf wil hebben als het gaat het onderzoeken van opties om ook de bekostigde opleidingen concreet 'in stukken te hakken'.

Uit conferenties rond dit onderwerp komt steeds vaker naar voren dat men voor het hbo – ook al omdat we een binair systeem hebben en dus kunnen investeren in beroepsonderwijs op de hogere niveaus – in de toekomst daadwerkelijk naar instellingen voor het leveren van maatwerk moet kunnen doorgroeien, ook als het gaat om de bekostigde opleidingen. Die signalen lijken nog geen effect te hebben op bijvoorbeeld het komen tot het ontwerpen van scenario's waarin dit alles kan worden meegenomen. De experimenten rond het deeltijdse en duale hbo leveren veel waardevolle inzichten op in hoe volwassenen willen studeren, maar er zijn geen wettelijke mogelijkheden om tussentijds voorstellen te doen voor aanpassingen in het systeem. Het kan best zo zijn dat als de monitor gereed is en op basis daarvan voorstellen worden gedaan, het 'momentum' is gemist en de positieve effecten minder kracht hebben gekregen.

➤ **Mogelijk nieuw gebruik van leerlijnen – een commissie?**

De aanbevelingen van de Onderwijsraad snijden veel goed hout, zonder meer. Het is vervolgens de vraag wat de beleidsreactie van het Ministerie zal zijn en, nog belangrijker, hoe deze 'vertrekpunten' zullen worden onderzocht. Het zal wel geen 'Commissie Veerman' worden, zoals toen voor het hoger onderwijs, gezien de angst van de overheid om daadwerkelijk doorbraken te forceren. De onderwijskoepels staan al vaak helemaal niet te trappelen van ongeduld om zaken echt op de schop te nemen, vanuit een concrete toekomstvisie. Het gaat vaak om aanpassingen 'binnenkamers' en gericht op het versterken en zeker behouden van de eigen positie.

Die aanpak met een dergelijke insteek is best te begrijpen, gezien de consequenties van veranderingen in een stelsel. Maar toch, als de overheid bereid zou zijn om in 2019 wat geld uit te trekken voor een denktank, een groepje met 'experts van de werkvloer en aanverwante werkgebieden', zou er met inzet van de aanwezige creativiteit tot mooie voorstellen kunnen worden gekomen. Pakken ze het rapport van de Cie Veerman er weer gewoon bij, met de recente rapporten van de SER ernaast en andere stukken die links en rechts het licht hebben gezien van allerlei projecten.

➤ **Een paar gedachten bij het gebruik van leerlijnen**

Hieronder wordt een aanzet gegeven voor gedachten rond het gebruik van opleidingen, sectoren en leerlijnen binnen het huidige stelsel. Die beschouwingen zijn als zodanig niet echt nieuw, maar ze kunnen wel worden gezien als een 'renovatie' van mogelijkheden om te komen tot meer flexibiliteit en kansen voor 'het individu'.

➤ **HBO- en WO-Master: mixed dubbel?**

Het is goed om nog eens goed te kijken naar de Master in ons Nederlandse systeem. We hebben een binair stelsel, met hogescholen en universiteiten – en het wordt in z'n algemeenheid als prima gezien dat er verschillende oriëntaties zijn voor de Bachelor: professioneel en academisch.

Maar vervolgens hebben we sinds begin deze eeuw een aantal ontwikkelingen meegemaakt waarbij de Bachelor het middelpunt is:

- De academische Bachelor is nooit een uitstroommoment geworden, zoals in veel andere landen wel het geval is, ook niet na allerlei politieke pogingen in die richting. Het gevolg is dat een wo-student wordt geacht altijd een Master te gaan doen. Dat betekent eigenlijk dat een Bachelor zonder Master een academische drop-out is.
In de eerste jaren mocht een academische bachelorstudent zonder te zijn geslaagd alvast met de (inhoudelijk verwante) Master beginnen. Maar met de invoering van de 'harde knip' tussen beide opleidingen konden de Masters hun eigen leven gaan leiden, zodanig dat geslaagde Bachelors vandaag de dag aan toelatingseisen moeten gaan voldoen.
- Binnen het hbo is de Associate degree gekomen, eerst binnen de Bachelor en nu als zelfstandige opleiding. Het levert een parallelle route op naar de Bachelor. Maar de Ad en de Bachelor hebben in het hbo hun eigen plek verworven, met een eigen status.
Na de Ad kan iemand een route volgen voor het verwerven van de Bachelor, maar nu is het de vraag of daarvoor in de komende jaren een aanbod aan specifieke 'resterende programma's' gaat ontstaan – zoals dat dus met de Masters voor de wo-bachelorstudenten is gebeurd.

Er is vanaf de start van dit proces ontzettend hard gevochten door de Vereniging Hogescholen (toen nog HBO-Raad geheten) om of zelf Universiteit te mogen worden of te komen tot een smelting van beide types instellingen voor hoger onderwijs. Een hogeschool is nu wel een University of Applied Sciences. Maar nadat de VSNU zich als de academische associatie een flink aantal jaren geleden uit het 'politieke strijdgewoel' had teruggetrokken en zich ging beperken tot de eigen besognes, zijn alle pogingen van de VH tot een "fusie" op niets uitgelopen.

Lectoraat

Wat wel heeft 'overleefd' is het lectoraat in het hbo. Dit 'instituut' werd begin deze eeuw ingevoerd door het aanstellen van wetenschappers (gepromoveerd of daarmee bezig zijnde) bij hogescholen, om met een kenniskring – een groep docenten, met interesse in onderzoek – de brug te kunnen slaan tussen hbo en wo. Het ging om het implementeren van toegepast onderzoek in het hbo, maar ook om hbo-bachelors in de laatste fase van de studie te kunnen voorbereiden op een wo-master. Dat is ook een van de redenen, dus het bestaan van deze leerroute, waarom de hbo-master niet in formele zin werd bekostigd. Dat gebeurt nu wel in bepaalde onderwijssectoren, maar dan alleen op basis van een maatschappelijke behoefte aan praktijkgerichte mensen op masterniveau.

Wat in die beginjaren op het netvlies van samenwerkende hogescholen en universiteiten stond, was het ontwikkelen binnen de wo-master van een programma dat zou voortbouwen op specifieke hbo-bacheloropleidingen en waarbij – met inzet van een lector als een 'bruggenbouwer tussen hbo en wo' – ook een academische voorbereiding in het hbo-programma zou zijn ingebouwd. De docenten van de kenniskring van de lector zouden daarbij uiteraard een cruciale rol spelen.

Door de harde knip, de cultuurverschillen tussen hbo en wo (denk ook aan de besluitvorming) en de 'academic drift' van het hbo is dit allemaal in duigen gevallen. De lectoren werken nu volledig binnen het eigen hbo-verband, om duidelijk te maken dat het onderzoek binnen het hbo een eigen plek verdient. De universiteiten focussen zich nu gewoon helemaal op hun eigen status, richten zich op het formele onderwijs aan jongeren en laten andere flexibele plannen aan het hbo over.

Voorstel professionele-academische Master

Maar zou het, nu alles kennelijk in rustiger vaarwater is gekomen en het hbo en wo hun plek binnen het Nederlandse hoger onderwijs 'veilig hebben gesteld' met hun eigen 'critical success factors', niet weer eens tijd worden om die plannen van toen weer eens op tafel te leggen? Dus om te komen tot een *'beroepsgerichte variant binnen de wo-masters, gericht op doorstromende hbo'ers en wo-bachelorstudenten die op zich geen academische loopbaan ambiëren'*.

➤ **Havo en de doorgang naar een Ad-opleiding**

Met de Bachelor en de Ad in het hbo is het goed om te kijken naar mogelijkheden die deze situatie biedt voor havisten die naar een hogeschool willen, praktisch ingesteld zijn (misschien wel de route vmbo-havo hebben doorlopen) en de kans op uitval in een bacheloropleiding voor zichzelf hoog inschatten. Dit is net zoiets als bij vwo'ers die de keuze uit een wo-opleiding en een hbo-bachelor hebben, en naar het hbo gaan om 'liever beroepsgericht bezig zijn'.

Heel vroeger was er het VHBO, een combinatie van havo en mbo, maar dit type opleiding ging roemloos ten onder. Havisten gingen in het begin van de negentiger jaren nog maar voor zo'n 45% rechtstreeks naar het hbo. Ze kozen uit een bepaalde angst voor een route via het mbo. Bijna niet meer voorstelbaar, maar het was wel zo. Nu, met de Ad in het systeem is het niet nodig terug te keren naar die situatie. De keuze uit twee hbo-routes voor havisten en mbo'ers een veel interessantere. Dit doet tevens meer recht aan de status van het havo-diploma, om een stap hoger op de onderwijsladder te kunnen zetten.

Maar er gebeurt wel iets opmerkelijks in het mbo, op niveau 4. Sinds een paar jaar kennen de opleidingen aldaar de zgn. keuzedelen. Omdat de doorstroom naar de hbo-bachelor daarbij in beeld kwam, zijn er nu voor mbo-4 verschillende keuzedelen die volledig zijn gebaseerd op dan wel afgeleid zijn van havo-vakken. Ze worden - nog - niet op dezelfde wijze geëxamineerd, maar wat niet is kan wel komen. Het is tevens een aanzet voor een discussie over de 'havo-isering' van het mbo, vooral ook omdat het primair toch opleidingen betreft voor de arbeidsmarkt¹.

De Onderwijsraad geeft het volgende aan: *stimuleer beroepsgericht onderwijs op het havo en vwo*. Die aanbeveling sluit aan bij de discussie over het mogelijk maken voor havisten om een praktijkgericht onderdeel te kiezen en nader uit te zoeken hoe zo iets in elkaar zou moeten worden gestoken. De meeste havisten stromen nu door naar het hbo en dan kan een beroepsgerichte voorbereiding eigenlijk helemaal geen kwaad. Bovendien kan daarmee de keuze voor een sector of zelfs een specifieke opleiding worden versterkt.

Plus dat er dus nu ook de Ad-opleiding is. Behoorlijk veel havisten zien de Ad al zitten en kiezen ervoor – al moet worden voorkomen dat het een alternatief is voor een tegenvallende start in een bacheloropleiding. Maar dat is een kwestie van tijd, als in het keuzeprocess gedurende de havo-jaren de oriëntatie op het hbo simpelweg op beide doorstroommogelijkheden is gericht.

Voorstel (voor een pilot)

Juist de Ad-opleiding kan een prima aanleiding zijn om niet meteen alles overhoop te gooien als het gaat om het meer beroepsgericht maken van de havo-bovenbouw. We geven hier een paar voorzetten voor het benoemen van een pilot – snel op te zetten, lijkt ons.

- Neem het algemene keuzedeel van het mbo, met als naam: Keuzedeel Voorbereiding HBO (KVH). Het is in rap tempo een van de meest gekozen modules geworden in het mbo, met zeer veel steun vanuit hogescholen, dus er is al behoorlijk veel ervaring mee opgedaan.
- Laat een paar landelijke werkgroepen (hbo/mbo/vo) op basis van deze KVH bij elk havo-profiel een keuze-onderdeel (keuzevak-hbo) opstellen. Daarbij kan ook worden gezien welke zaken daarin op te nemen zijn, mede omdat ze ook cruciaal zijn gebleken voor mbo'ers.
- Stel vast hoe een keuzevak-hbo in het vrije deel is op te nemen, onder welke voorwaarden en hoe vervolgens de kwaliteit is te waarborgen.
- Er wordt een kader opgesteld waarmee havo-scholen samen met hogescholen invulling kunnen geven aan het programma van het keuzevak-hbo en welke verantwoordelijkheid het hbo kan, mag en wil hebben.
- Binnen het keuzevak-hbo worden twee korte stages opgenomen: een meelooperperiode bij een Ad-opleiding (een RAC zou mooi zijn) en een snuffelstage bij een bedrijf waarmee de Ad-opleiding (dus de hogeschool) samenwerkt.
- Tenslotte: zorg ervoor dat er vanaf het begin sprake is van een sterke regionale samenwerking, om dit keuzedeel-hbo goed tot z'n recht te laten komen. Uiteraard zijn er ook Ad's die een landelijke instroom kennen. Mogelijk zijn daarvoor digitale middelen in te zetten.

➤ **Volgende week een paar andere gedachten**

In het volgende nummer van PamflAd wordt een aantal andere voorstellen op een rijtje gezet. Uiteraard houden we ons aanbevolen voor tips, aanvullende gedachten en andere zaken waarmee we elkaar scherp kunnen houden.

---

¹ De kwalificaties worden ingevuld onder regie van SBB. Daar kent men de Sectorkamers voor, met o.a. vertegenwoordigers vanuit het betreffende werkveld. Het hbo is niet formeel vertegenwoordigd in de SBB en kan alleen via mbo-instellingen meepraten over programma's en dus ook keuzedelen.

Annex

Doorgeschoten differentiatie in het onderwijsstelsel

14 december 2018 | Advies

De raad vindt dat er een fundamentele bezinning nodig is op de organisatie van het onderwijsstelsel met als doel het op onderdelen aan te passen. In het licht van maatschappelijke ontwikkelingen wordt de manier waarop we het onderwijs georganiseerd hebben problematisch: (1) jongeren uit verschillende sociale groepen komen elkaar niet meer vanzelfsprekend tegen in het onderwijs; (2) plaatsing in het voortgezet onderwijs wordt steeds bepalender voor het eindniveau van jongeren; en (3) permanente educatie heeft geen formele plek in het onderwijsstelsel.

De voor Nederland typerende scheiding tussen onderwijssectoren, schoolsoorten, leerwegen en opleidingen (differentiatie) maakt dat leerlingen met verschillende sociale achtergronden elkaar steeds minder vanzelfsprekend tegenkomen. Terwijl de school bij uitstek de plaats is waar jongeren moeten leren omgaan met verschillen, door te oefenen in het omgaan met conflicten en het respect bijbrengen voor andersdenkenden. Het onderwijs kan hierdoor maar beperkt bijdragen aan sociale samenhang in de samenleving.

De mate van differentiatie in het onderwijsstelsel is ook gaan knellen, omdat de scheidingen tussen schoolsoorten en leerwegen strikter zijn geworden en het aantal brede brugklassen is afgenomen. Dat maakt op- of doorstroom op een later moment lastiger. Daardoor bepaalt de plaatsing van leerlingen in het voortgezet onderwijs steeds meer het verdere verloop van hun schoolloopbaan. Omdat in Nederland deze plaatsing bovendien op vroege leeftijd gebeurt, krijgen sommige groepen leerlingen, zoals laatbloeiers, minder kansen in het onderwijs.

De dynamische samenleving en arbeidsmarkt stellen andere eisen aan burgers en werknemers. Leren gaat niet meer vooraf aan betaald werken, maar er is een combinatie van werken en leren nodig gedurende de leer- en arbeidsloopbaan. Het huidige stelsel – dat primair is ontworpen voor kinderen en jongeren, en in veel mindere mate voor (werkende) volwassenen – is onvoldoende ingericht om scholing permanent te maken gedurende de levensloop.

Vertrekpunten voor stelselaanpassingen

De knelpunten vragen om een aantal aanpassingen in het onderwijsstelsel. Om richting te geven aan de gedachtevorming en discussie over noodzakelijke herzieningen, heeft de raad vijf 'vertrekpunten' geformuleerd: (1) verminder differentiatie waar nuttig en mogelijk; (2) verbind schoolsoorten en opleidingen; (3) stimuleer beroepsgericht onderwijs op het havo en vwo; (4) verminder en verbeter selectie; en (5) geef permanente educatie een structurele plek in het onderwijsstelsel.